Dergimiz elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Dergimizle ilgili her türlü yazışma için **econderjournal@gmail.com** and **hayrettinkeskingoz@gmail.com** eposta adreslerini kullanabilirsiniz.

Şablon

Dipnot ve Kaynakça

Yayın Esasları

Hakkında

Econder Uluslararası Akademik Dergi

e-ISSN 2602-3806 | **Periyot** Yılda 2 Sayı | **Başlangıç:** 2017 | **Yayıncı** Hayrettin KESGİNGÖZ |

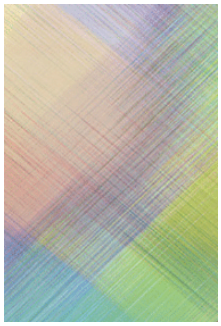

1.556

2.544

"Econder International Academic Journal **ekonomi ve işletme alanında** yılda **iki kez (Haziran ve Aralık)** yayınlanan **hakemli, akademik uluslararası bir dergidir**. Econder yayınlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Derginin yayın dili **Türkçe-İngilizce** olup, diğer dillerde de yazım kurallarına uygun hazırlanmış olması koşuluyla değerlendirmeye yayın kabul edilmektedir.Dergide yer alan yazıların bütün yayın hakları Econder'e ait olup, editörün yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz. Kişileri ayrıştırıcı, kin ve nefrete sürükleyici, din karşıtı yazılar dergiye kabul edilmemektedir. Yazıların yayınlanıp yayınlanmamasından yayın kurulu sorumludur.

Dergimizin temel amacı; sosyal bilimlerin ekonomi ve işletme alanlarında çalışma yapan bilim insanlarının bilgi ve birikimlerini, **bulgu ve görüşlerini, yöntem ve yaklaşımlarını** değerlendirdikleri, görüş ve önerilerini paylaştıkları ortak, bilimsel bir platform oluşturmaktır. Bu sayede; sosyal bilimlerin ekonomi ve işletme alanlarındaki çalışmalara ulusal ve uluslararası düzeyde katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Dergiye sunulan bütün makaleler en az iki bağımsız hakem tarafından çift-körleme (double-blinded) yöntemiyle değerlendirilir.

Dergimiz Uluslararası, bilimsel hakemli elektronik alan indeksli bir dergi olup tarandığı indekslere tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Dergide ara

Giriş

tr

Makale Gönder

Arşiv

Editör Kurulu

İletişim

Duyurular

Dergimiz elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Dergimizle ilgili her türlü yazışma için **econderjournal@gmail.com** and **hayrettinkeskingoz@gmail.com** eposta adreslerini kullanabilirsiniz.

Sayılar

Cilt 2 - Sayı 1 - Haz 2018 **Son Sayı**

1. Çok Partili Dönemde Türkiye'de Kentleşme Olgusu
   Sayfalar 8 - 15
   Meral Balcı
2. The Refugee Crisis In Turkey After The First Gulf War
   Sayfalar 16 - 30
   Hakan ARIDEMİR

▾ 2018
— Cilt: 2 Sayı: 1
▾ 2017
— Cilt: 1 Sayı: 2
— Cilt: 1 Sayı: 1

Arşiv

LOCKSS

Şablon

Dipnot ve Kaynakça

Yayın Esasları

Hakkında

Econder International Academic Journal is an international, peer-reviewed multidisciplinary journal dedicated to publishing scholarly articles on all aspects of Economy and Business. Available online and published two times a year, the journal aims to become one of the leading platforms in the world for new findings and discussions of all fields of Economy and Business.

Hayrettin KESGİNGÖZ © İletişim ULAKBİM Dergi Sistemleri v 18.03.03

Econder International Academic Journal

Editor

Asst.Prof.Dr. Hayrettin KESGİNGÖZ (/@hayrettinkesgingoz)

Turkey

hayrettinkeskingoz@gmail.com (mailto:hayrettinkeskingoz@gmail.com)

Subjects: Economics and Administration

Institution: Karabük Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü

Mustafa YİĞİTOĞLU (/@kiziroglu)

myigitoglu@hotmail.com (mailto:myigitoglu@hotmail.com)

ECONDER
International Academic Journal
Cilt / Vol: 2, Sayı/Issue: 1, 2018
Sayfa: 8-15
Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[14.-04.-.2018] – [24.-04-.2018]

Çok Partili Dönemde Türkiye'de Kentleşme Olgusu

Meral BALCI
Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Ü., Siyasal Bilgiler Fak., Uluslararası İlişkiler Böl.,
https://orcid.org/0000-0003-3638-5339
mbalci@marmara.edu.tr

Öz

İnsanoğlu, avcı- toplayıcı kültürünü tarımın yapılmasıyla terk etmeye başlamış, bu durum da insanı yerleşik yaşama yöneltmiştir. İnsanlık için yeni bu yaşam tarzı zaman ilerledikçe farklılaşmış ve kendi kültürünü oluşturarak kent düşüncesi ve kentleşme olgusunun ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Türkiye'de de durum çok farklı olmamış, savaşlardan yeni çıkmış olmasına rağmen medeniyeti yakalama düşüncesiyle altyapı ve şehirleşme çalışmaları başlamıştır. Çok partili döneme kadar önemli bir ilerleme kaydedemeyen kentleşme, 1950'li yıllarda yeni iş kollarının açılması ve nüfusun da artmasıyla bir hayli önem görmüş ve şehirleşme sürecini başlatmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, tek partili ve çok partili Türk siyasetinde özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle hız kazanan kentleşme sürecini incelemek ve iktidarların kent olgusuna bakışını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Siyaset, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Kentleşme Olgusu, Kent

Urbanization Case in Turkey During the Multi-Party Period

Abstract

Humanbeing, has begun to abandon the hunter-gatherer culture with the cultivation. This has directed people settlement life. This kind of life-style which is very strange for the humanbeing, has changed over time and leads people think about urban and urbanization by establishing their own culture. Actually, this general situation wasn't different from the rest of the World. Although Turkey had just gotten out of the war, has started the works substructure and urbanization by the awareness of following civilization. Urbanization, which has not made as much progress as multiparty turnover, has been of great importance due to the opening of new business lines and increasing population in the 1950's and has started the urbanization process. In this context the purpose of this study is to examine the process of urbanization, which has gained momentum with the Democratic Party's coming to power.

Keywords: Multi-Party Politics, Republican People Party, Democratic Party, Urbanization Case, Urban

Giriş

Sanayileşme süreciyle başlayan modernleşmenin toplumsal yapıya etki etmesi olan kentleşme, tarım toplumları yerine endüstri toplumu ve gelecekte bilgi toplumunun oluşturulma süreci olarak da tanımlanmaktadır. Kentleşme, sanıldığının aksine sadece nüfusun kentlerde yoğunlaşması değil, farklılaşmış, uzmanlaşmış ve çeşitli alanlarda örgütlenmiş bir kent toplumunun inşa edilmesi olan geniş bir süreçtir. Bilindiği üzere insanoğlunun yerleşik hayata geçmesi tarım yapmasıyla başlamıştır. Bu yaşam tarzı, tarımda yeni alet ve yöntemlerin tesadüfen keşfedilmesiyle ve tarımın modernleşmesiyle yeni bir boyuta geçmiştir. Tarımda modernleşmeyle emek yoğun aile üretimi yerine, pazara dönük teknoloji yoğun üretimin önem kazanması, ailenin yegâne üretim birimi olmaktan çıkması ve geleneksel aile yapılarının da demokrasiyle tanışmasıyla küçülmesi, kadının iş hayatına atılması kentleşme sürecinin başlamasına yol açmıştır. Kentlileşme süreci kitle iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hayat, siyaset, kültür ve eğitim gibi alanları hayata sokmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde, sanayi öncesi toplumlarda da kentler vardı, hatta bu kentlerin bazıları metropoliten özellikler taşımaktaydı. Üstelik demokrasinin de gelişmemiş olması, kentlerin yönetimine halkın da katılabilmesi yönünden bir engel teşkil etmekte ve kentleşme sürecinde asıl sahiplerin, yani halkın, yönetimde karar alıcı olamama sonucunu doğurmaktaydı. Fakat sanayileşmenin başlamasıyla toplumsal yapı neredeyse bütünüyle değişme göstermiştir. Bireyler arasında sosyal hareketlilik olgusu gelişmiş ve çeşitli sektörler oluşmaya başlamıştır.

Kentleşmeyle birlikte artan ticaretin uluslararası arenaya çıkması, rekabeti de beraberinde getirmiş, bu rekabet de üretimde uzmanlaşma gereğini ortaya çıkarmıştır (Sevim, www.kamuyönetimi.biz: E.T 03.01.2018). Kentleşmenin başladığı veya hız kazandığı bölgelerde altyapı ve ulaşım sorunlarının baş gösterdiği görülürken, işsizlik ve nüfusun karnını doyuramaması sorunu da kentleşmenin kötü bir gelişme olarak algılanmasına neden olmuştur.

Tüm bu gelişmeler, Türk siyasal hayatının gerek tek partili gerekse çok partili dönemlerinde, yoğun kentleşme olgusunun yaşanmasına sebep olmuştur. İktidarların kentleşmeye ve kent oluşturmaya bakışları ise kimi zaman paralellik gösterirken, kimi zamanda köylerden kente gelen nüfusun bulundukları çevrede mahalleler oluşturmasına izin vermiştir.

1. Kentleşmenin Sebepleri

Kentleşme süreci insanlık tarihi açısından sancılı bir süreç olmuştur. İnsanın kente yönelmesi hususunda bazı itici etmenler rol oynamıştır. Köylü nüfusu şehre iten başlıca neden tarımın içinde bulunduğu kötü koşullar olmuştur. Ticaret arenasında kendilerine de ekonomik anlamda yer bulmaya çalışan toprak sahipleri ve çiftçiler, teknolojik araçlar kullanarak daha kısa zamanda daha çok ürün alabileceğini fark etmiş, bunun üzerine emeğe dayalı üretim yavaş yavaş yerini teknoloji ile desteklenmiş üretime bırakmıştır. Bu durum da tarımsal nüfusun birçoğunun işten çıkarılması sonucunu doğurmuştur. Miras yoluyla toprakların parçalanarak küçülmesi de ekonomik anlamda çiftçiyi zorlamıştır. Köylünün de elde ettiği gelir, köylüyü tarım yapmaya çekememiş, aksine kente doğru itmiştir.

Köylü nüfus için ekonomiye göre göreceli öneme sahip olan kültürel ve teknolojik ilerlemeler de kente göçün önemli bir sonucudur. Teknoloji ile artan üretim hacmi ticareti doğurmuş, bu da üretim fazlası ürünlerin kolay ve daha düşük maliyetle taşınması konularını gündeme getirmiştir. Taşıt teknolojilerindeki gelişmeler, özellikle tren ve demiryolu kullanımının yaygınlaşması düşüncesini öne çıkarmış ve nihayetinde demiryolları yapımına hız verilmiştir. Üretim fazlası malların taşınıp satılması amacıyla geliştirilen raylı sistemler, ulaşımın da kolaylaşması ve yaygınlaşması sonucunu doğurarak kentleşme sürecine katkıda bulunmuştur. Diğer bir deyişle ekonomik ihtiyaçlar teknolojik ilerlemeleri de beraberinde getirmiştir.

Bir başka başat faktör de siyasal nedenlerdir. İnsanın olduğu ve topluluk halinde yaşadığı her yerde politikalar, planlar ve yönetme gücü mevcuttur. Tarih boyunca alınan siyasal kararların da kentleşmeyi özendirici nitelikler taşıyabildiği görülmüştür. Gezme ve yer değiştirme yasaklarının siyasetçiler tarafından kaldırılması ya da yürürlüğe koyulması da kentleşmeye etki eden unsurlardandır.

Kentlerin sahip olduğu çeşitli sosyal imkânlar; hizmetler, önemli merkezlere ulaşım kolaylığı, kentli olmanın gururu ve daha büyük ve güçlü kitlelerin üyesi olma düşüncesi de köydeki nüfusu kendine doğru çekmektedir.

2.Türkiye'de Kentleşme Olgusu

Türkiye'deki kentleşmeyi tarihsel, ekonomik, siyasal ve toplumsal birçok faktörü dikkate alarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Yeni kurulan devletin temel yapıtaşlarının Osmanlı geleneğinden de izler taşıması göz ardı edilemez bir gerçektir. Dolayısıyla, incelemenin her aşamasında bu gerçek göz önünde bulundurulmalıdır. Osmanlı'da yerel yönetim zihniyeti daha çok vergilerin düzenli toplanması ve asayişin sağlanmasına yönelik olmuş, merkezi iktidarın baskısı hissedilmiştir. Cumhuriyet ile yapılmak istenen modernleşme çalışmalarında bu durum tam anlamıyla değişmemiş, yerel yönetimler merkezi yönetimin ya da hükümetin etkisi altında kalarak rol oynamaya çalışmıştır.

1930'larla birlikte II. Dünya Savaşı'nın etkisi Türkiye'nin savaşa girmemesine rağmen büyük oranda hissedilmiştir. Tek parti döneminin lideri İnönü'nün uyguladığı politikalar savaşın da etkisiyle halkı bunalıma sürüklemiş ve sert eleştirilere maruz kalmıştır. Bu dönemde sesleri yükselen muhalif kesim halk tarafından yeni bir çare olarak görülmüş ve büyük oranda destek almıştır. Toplum nazarında elitlerin partisi olarak kanıksanan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), bu yıllarda karşısına Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) ve Demokrat Parti (DP) olmak üzere çok önemli iki rakip almıştır (Al, 2014: s.125). SCF, her ne kadar kalıcı olamamışsa da İnönü'nün zorlu rakibi Adnan Menderes liderliğindeki DP olmuştur. Halk gözünde DP, CHP'ye kıyasla oldukça olumlu bir tavır sergilemiştir. Çünkü DP, pazara yönelik köylü, küçük tüccar gibi tabana hitap etmiş, CHP ise kent kökenli bürokratik eliti temsil etmiştir (Tosun G. ve Tosun T., 1995: s. 45-63). Demokrat Parti, Genel Başkanlarının da çiftçi olması dolayısıyla ekonomik politikalarını tarımda üretimi arttırmaya yönelik teşvikler ve kırsalın da gelişmesini sağlamaya yönelik kurmuştur. Bu politikaların hayata geçirilmesinin, önemli karayollarının yapılmasına ve kırsaldaki ürünlerin

kentlere daha kolay ulaştırılmasına büyük katkısı olmuştur. Fakat bu durum dahi köyden kente göçü durdurmaya yetmemiş, aksine tarımda modernizasyon sebebiyle arttırmıştır.

Osmanlı'nın Cumhuriyet'e bıraktığı kent mimarisinde modernleşme yoluna gidilmiştir. Milli Mücadele yıllarında savaştan dolayı kent görüntüsünden uzaklaşan ülkeyi onarmak gibi bir misyon yüklenmiştir. Bu süreçte yeni kurulan ülkenin sanayileşmeye verdiği önem ile birlikte orta ölçekteki kentler ortaya çıkmıştır. Ancak tüm bu çabaya rağmen, 1950'li yıllara kadar Ankara haricinde yoğun bir kentleşme hareketine rastlanmamıştır. Ankara'nın başkent seçilmesi ve başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere devrin yöneticilerinin de cumhuriyetin değerlerini yansıtabilecek ve diğer illere örnek teşkil edecek bir il yaratma düşüncesiyle bu il adeta şantiye alanına dönmüş, kentin çeşitli yerlerinde çeşitli tarzlarda binalar yükselmeye başlamış; bu da kentin göç almasına ortam hazırlamıştır. Bu bakımdan Ankara önemli bir laboratuar görevi üstlenmiştir (https://www.ankara.bel.tr/kurumsal/tarihce, E.T 10.02.2018). Nüfusun Ankara'ya göç etmeye başlamasına bağlı olarak da konut bedelleri sürekli artmıştır (Sağlam, 2006: s. 257-274). Ankara'nın bu denli hızlı kentleşmesinde Ankara Şehremaneti Kanunu'nun da etkisi yadsınamaz. Şehremaneti'nin üstlendiği bataklıkları kurutma, çalışan işçilerin konut ihtiyacının giderilmesi, un fabrikası açılması, fırın yaptırılması ve Ankara'nın imar planı için bir yarışma düzenlenmesi gibi faaliyetler kentleşmede temelleri oluşturmuştur (http://www.mevzuat.gov.tr, E.T 10.02.2018). Öte yandan 1945 yılında çıkarılan İller Bankası Kanunu ile belediyelere faaliyetleri için ek gelir oluşturulması da kentleşmeye geçişte önemli avantaj sağlamıştır (http://www.mevzuat.gov.tr, E.T 01.02.2018). Küçük belediyelerin imar planlarını yapan, plan yapma giderleri için belediyelere borç para da veren bu banka deneyimleyerek uzmanlaşan kadrosu ile kentsel kalkınma hamlesinde fayda sağlamıştır. Ayrıca çiftçilerden alınan Aşar Vergisi'nin de kaldırılmasıyla devlet önemli bir gelir kalemini kaybetmiş ve çiftçilerin sermaye artırımlarını sağlamıştır (Sağlam, 2006: s. 257-274). Fakat buna rağmen kırsaldan kente yoğun göçler engellenememiştir. CHP'nin Ankara'da başlayarak devam eden ve sonrasında İstanbul'da da yayılan gecekondulaşma karşısında hükümetin benimsemiş olduğu konut politikalarının yetersiz kalması eleştirilmesine neden olmuştur. Bundaki en büyük etken konu ile yakından bağlantılı olan ekonomi politikalarıdır. Hükümetin konut üretimi ile ilgili çalışmalarına rağmen yürütülen ekonomi politikası, bu üretimi destekleyici veya şahsi girişimi teşvik etmediği için belli bir süre bu sorun devam etmiştir. Zaten 1930'lardan itibaren başı kendini hissettiren kötü ekonomik durum, bu dönemde de büyük yatırımlar yapılmasına engel olmuştur. Uygulanan devletçilik politikasının da etkisiyle devletin kentsel uygulamalarında eksiklik yaşadığı çünkü yatırım konusunda yeterli olunamadığı, dışarıdan yatırımların çekilemediği görülmüştür (Çılgın, 2010: s. 159).

1940 yılında 17.820.950 olan Türkiye nüfusu II. Dünya Savaşı sırasında silâhaltına alınan erkek nüfusa bağlı olarak, doğum oranlarında meydana gelen azalmadan dolayı, binde l6.3'lük bir hızla artarak 21 milyona ulaşmıştır. Her ne kadar 1927 yılından 1965'e kadar nüfus artışını teşvik edici bir devlet politikası uygulansa da, bu dönem içinde ortaya çıkan II. Dünya Savaşı'nın tesirleri ve sağlık koşullarının

yetersizliği gibi nedenlerle, bu dönemde Türkiye genelinde beklenen nüfus artışı görülmemiştir (Kasarcı, 1996: 247-266). 1950lerle birlikte tıptaki ve günlük yaşamdaki ilerlemeler insana direnç kazandırmış bu da nüfusun artmaya başlaması sonucunu doğurmuştur. Kentleşme hareketleri daha da artmıştır. Mirasların bölünmesi ve topraktan faydalanan insanların sayısının artmasıyla nüfus farklı iş kolları aramaya başlamış ve bu arayış insanları yurdun farklı bölgelerine gitmeye teşvik etmiştir.

4 Temmuz 1948 tarihinde ABD ile Ekonomik işbirliği Anlaşması'nın imzalanması Türkiye'ye günün koşullarında önemli bir kaynak sağlamıştır. Bu çerçevede hibe edilen tarım alet ve makineleri ülkenin ekonomisi üzerinde önemli rol oynamış, bu da kentleşme sürecinin hızlanmasını sağlamıştır (http://www.dunyabulteni.net, E.T 11.02.2018). Ayrıca; kan davası, çimento ve demir üretimindeki hızlı artış, karayollarının yaygınlaşması, traktör ve pulluğun artışı da kırdan kentlere göçün ve kentleşmenin sebepleri arasındadır. DP, 1950 seçimlerinde iktidarı devraldıktan sonra, 1940'lar boyunca CHP'nin yürütmüş olduğu kentsel politikaları devam ettirerek bir üst seviyeye taşımak durumunda kalmıştır. Bu, CHP'ye göre DP için daha zorlu bir süreç demektir ve hükümette, iktidarda kalacakları süre içerisinde ne yaparlarsa yapsınlar, bir önceki dönemden daha ses getirecek ve beğenilecek işler yapmak zorunda oldukları hissini uyandırmıştır. Bu yüzden kentsel faaliyetler üzerine yoğunlaşmışlardır. Parti ve hükümetin bu on yıllık iktidar süresi içerisinde kente karşı tavırlarını, 1956'da çıkartmış oldukları "7 Yıl İçinde Vilayet ve Belediyece yapılan İşler" ve 1957'de çıkartılan "İstanbul'un Kitabı" isimli faaliyet raporlarından okumak ve Menderes'in bizatihi yaptığı konuşmalarından gözlemlemek mümkündür. Raporların başlığından da anlaşılacağı üzere kitaplar, İstanbul kenti ve bu kentte yürütülen çalışmaları konu edinmektedir. Çünkü DP ve dönemin Başbakanı Menderes'in gözünde, İstanbul'un yeri her zaman ayrı olmuştur. (Çılgın, 2010: s. 166-167). DP'nin yoğun muhalefet yıllarından sonra 1950 seçimleriyle iktidara gelerek 1960 yılına kadar devam ettirdiği dönemde, köyden kente göç artmıştır. Şöyle ki; 1927'de %24,2 olan kent nüfusu, 1940'da %24,4; 1950lere gelindiğinde %25,0; 1970lerde 38,5; 1980lerde %43,9 ve 2016 itibariyle %92,3 seviyesine ulaşmıştır (http://www.resmiistatistik.gov.tr, E.T 04.01.2018). Köyden kente göçün önüne geçilememesi kentlerde çarpık mimariyi ortaya çıkarmış, gecekondulaşma artmıştır. Önüne geçilemeyen bu süreçte kent kalkınması olarak binalar ve yollar yapılmıştır. İstanbul'un iki bin yıllık tarihsel mirasını göz ardı eden DP iktidarı, İstanbul'da önce kat mülkiyetine izin vermiş, sonrasında da sanayiyi bu bölgede kurdurmuştur. Böylece köyden kente nüfusun gelmesine neden olmuştur. Buna Menderes'in 1956'da başlattığı imar seferberliği eklenince, İstanbul artan nüfusun karşısında ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Dönemin ekonomik tercihi olarak karayolu ve bunun bir sonucu olarak otomobil benimsenince, tek toplu ulaşım aracı olan tramvaylar da otomobillere yer açmak amacıyla dışlanmış ve çarpık mimariye çarpık taşımacılık da eklenmiştir (Uyar, 2004: 31-38). DP, var olan bu durumu politik çıkarlarına alet etmiş ve gecekonduları sadık bir oy deposu olarak gördüğü için gecekondulunun sorunlarına geçici çözümler üretmiştir. Yapılan düzenlemelerle modernist yapı korunmaya çalışılırken, gecekondular modernitenin dışında kalmıştır. Popülist eğilimli siyasal düzen, gecekonduları yasallaştırmak için 1948 yılında af yasası

çıkarmıştır. Yasayla Ankara'da belli alanlardaki gecekondulara af getirilmiştir. 1949 yılında af tüm ülkeyi kapsamıştır. 1953 yılında çıkan Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Binalar Hakkındaki Kanun da af ve bazı kapasite genişletici önlemler alınmıştır (Tekeli, 2001: s. 110).

Tüm bu gelişmeler Türkiye'de kentleşmeyi çarpık kentleşme ve gecekondulaşma düzeyinde kalmaya mahkûm etmiştir. Bununla da kalmamakla birlikte, kente uyum sağlayamayan toplum, kırsaldaki dostluk ve ortak bağları kentlerde de aramış fakat bulamamış, bu da kentli nüfusun azımsanmayacak bir kısmını bir kimlik bunalımına itmiştir. 1950'lerde aile ve hemşerilik ilişkilerine dayanan kimlikler, 60'lı yıllarla birlikte biraz daha politikleşmiştir. Çeşitli nedenlerle kente göç etmiş, kentleşmiş ve bu kültüre ayak uyduramamış insanlar kırsal yaşantıya özlem duymuşlardır. Bu davranış biçimi 1983 seçimlerinde ANAP'ın yenilikçi, tüketici, muhafazakâr, milliyetçi öğelerinin benimsenmesinde yardımcı olmuştur. ANAP, kent yoksullarının maddi, manevi özlemlerini tatmin etmeyi vaat ettiği her seçim döneminde iktidara gelmiştir (Tosun G. ve Tosun T., 1995: s. 45-63).

Gecekondulaşmanın artması, yetkilileri hem görüntü kirliliği hasebiyle endişelendirmiş hem de çarpık kentleşme sonucu oluşabilecek altyapı yetersizlikleri vb. hususlarda çalışma yapmaya itmiştir. Bu kapsamda 1966 yılında gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondu yapımının önlenmesi ve bu amaçlarla alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi ve uygulanması amacıyla Gecekondu Kanunu çıkarılmıştır (http://www.mevzuat.gov.tr, E.T 08.02.2018). Bu kanunla elbette birçok şey amaçlanmıştır. Fakat en önemlisi bu kanunla gecekondu sahiplerinin işgal ettikleri bölgeleri il belediyelerine devretmeleridir. Bununla da kent planının belediyenin kendi istekleri doğrultusunda hazırlanması amaçlanmıştır.

Gecekondulaşma sadece kentleşmeye bir engel değildir ve bu aynı zamanda sosyal bir problemdir. Bazı çevrelerce gecekonduda yaşayanların; toplumların dar gelirli ve yoksul sınıfları olduğu gerçeği genellikle kabul edilir. Birçok ülkenin büyük kentlerindeki gecekondu bölgelerinde yapılan araştırmalar, buralarda yaşayanların okuması yazması olmayan, niteliksiz kişiler olduklarını ortaya çıkarmıştır (Keleş, 1990: s. 359). Bunların da ne kadar kentlileşebildiği düşünülmesi gereken bir durumdur. Öte yandan 1955'de 50.000 olan Türkiye'deki gecekondu sayısı 1980'lerde 1.150.000'e; 1990'da ise 1.750.000'e yükselmiş olması da yıllar ilerledikçe gelişme göstermesi gereken konut yapıları ve vatandaşların maddi imkânları yeterince gelişme gösteremediğine kanıt niteliğindedir. Üstelik ilk zamanlar göçmenlerin arazisinde kendileri için konut yapmalarıyla başlayan gecekondulaşma hareketi yer yer ve zamanla bir çeşit ticarete dönüşmüştür. 20-25 gecekonduya sahip iş adamları ortaya çıkmaya başlamıştır (Sağlam, 2006: s. 257-274). Bu durum da gecekondu kültürünün etkisini yitirmesini sağlayamamıştır.

Kentlere göçün bir diğer unsuru da makineleşmedir. 1988'de 654.636 olan traktör sayısı 2016 yılında 1.273.531' e yükselmiştir. Tarımda makineleşmenin artmasına örnek sayılabilecek bu veri de bizlere traktör sayısının artmasıyla köylerden göç etmek zorunda kalan köylü nüfusu düşündürmektedir. Zaten 2015 yılı TUİK verilerine göre nüfusun %92,1'i kentlerde, %7,9'u ise kırsalda yaşamaktadır. Bu veriler de tezimizi doğrulamaktadır.

Bazı çevrelere göre gecekondularda yaşayanlar kentlerimize köy ve kasaba değerleriyle yaşantılarını, köy havasını taşımakta; "kentleri köyleştirmektedirler". Öte yandan bir başka görüşe göre de gecekondularda yaşamak insanı kentlileştirmektir. Keleş'e göre her iki görüş de abartılıdır (Keleş, 1990: s. 373).

Sonuç

Kentleşme çok boyutlu bir olgu olup sadece kırsaldan kente göçten ibaret olmamakta, toplumu göçlere iten ekonomik, siyasal ve sosyal bazı nedenleri de içinde barındırmaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile yeni oluşan yönetimde kentleşme olgusu üzerine birçok plan oluşturulmuştur. Bu plan doğrultusunda yabancı bilim insanları, (H. Ehlgötz, Henri Prost vb.) ile çalışan iktidar bir takım ilerleme ve modernize düşüncelerini hayata geçirmek istemiştir. Ancak tek parti yönetimden çok partili döneme devredilen kentleşme faaliyetleri zorlu bir süreç olarak yaşanmıştır. 1950'li yılların iktidardaki partisi DP, kentlerde yaşanan nüfus yoğunluğunun ve kentleşmenin önüne geçemeyerek çarpık kentleşmenin yayılmasını önleyememiştir. Özellikle 1955 sonrası dönemde kendilerinden önceki yönetiminden daha iyi olma düşüncesi ile imar hareketleri hız kazanmıştır. Köyden kente göçün oluşturduğu sorunlarla mücadele edebilmek adına, programsız imar yapımına devam edilmiş ve şehirlerin tarihi mirası zedelenmiştir. Köylüyü kırsal kesimde tutamayan ve göç ile büyük şehirlere gelmesine neden olan DP dönem politikasının sonucunda engellenemeyen farklı ve sorunlu bir kentleşme süreci başlamıştır. Bu durum DP sonrası siyasal dönemde de önü kesilmeyen bir süreç olarak hızla devam etmiştir. DP dönemi kentleşme olgusu beraberinde ulaşım, belediyecilik, hastane, barınma vb. ihtiyaçları da getirmiştir. Bu bağlamda kentleşme üzerine sorunlar tam olarak ele alınmamış ve dönemin iktidar dinamiği kesin çözüm yolları üretememiş ve var olan durum kaotikleştirilmiştir.

Sonuç olarak, kentler birer siyasi parti olma özelliği taşımaktadır ve bu yüzdendir ki Türk siyasetinin en büyük çıkmazlarından biridir. Tarihsel süreç içerisinde siyasi partilerin kentleşme sorununa yönelik kesin ve yaratıcı çözümler getirmek yerine siyasi malzeme olarak kullanması bu durumun bir sorun olarak devam etmesine imkân sağlamıştır. Kentleşme olgusu karşısında aynı toplumu paylaşan bireylerin daha bilinçli olması atılacak yeni adımlar adına önemli bir rol oynamaktadır. Kentler de içinde bulunan nüfusun kültürel dokusuna paralel olarak gelişme göstermektedir. Türkiye modernleşmesinin kentleşme planlarından günümüze gelen süreçte özellikle siyasi parti programlarının hem kent tarihini korumaya hem de geliştirmeye yönelik projeler sunması gerekmektedir. Çünkü modern ve çağdaş kent mimarisi var olan tarihi mirasın korunması ile mümkün olacaktır.

Kaynakça

Al, Arzu (2014). *Türk Dış Politikası 1918-1980*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ankara Şehremaneti Kanunu, TBMM, http://www.mevzuat.gov.tr, [Erişim Tarihi: 10.02.2018]

Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarihçe, Ankara Büyükşehir Belediyesi, https://www.ankara.bel.tr/kurumsal/tarihce, [Erişim Tarihi: 10.02.2018]

Çılgın, Kumru (2010). *Milli hicabı aşmak üzere: 1940-1960 arası CHP ve DP dönemi kent politikaları*, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Gecekondu Kanunu, TBMM, http://www.mevzuat.gov.tr, [Erişim Tarihi: 08.02.2018]

İller Bankası Kanunu, TBMM, http://www.mevzuat.gov.tr, [Erişim Tarihi: 01.02.2018]

Keleş, Ruşen (1990). *Kentleşme politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kasarcı, Rüya (1996). Türkiye'de nüfus gelişimi, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 5, s. 247-266.

Sağlam, Serdar (2006). 1923-1950 yılları arasında Türkiye'de kent ve kentleşme olgusu, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 53, s.257-274.

Sevim, Deniz. Kamu Yönetimi Sitesi, www.kamuyönetimi.biz (Erişim Tarihi: 03.01.2018)

Tekeli, İlhan (2001). *Kent planlaması ve kent araştırmaları*, Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim: Sosyal Bilimler-II, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, s. 97-159.

Tosun Gülgün ve Tosun Tanju (1995). Türkiye'de kentleşme-siyasal yapılanma ilişkisi , *Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi TODAİE Dergisi*, C. 28, S. 4, s. 45-63.

Uyar, Hakkı (2004). Türkiye'de ve dünyada yerel yönetimler: kısa bir tarihçe, *Aydınlanma 1923 Dergisi*, S. 51, s. 31-38.

Yıllara ve cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfusu, 1927-2016, Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.resmiistatistik.gov.tr [Erişim Tarihi: 04.01.2018]

Türkiye İstatistik Yıllığı, TUİK, www.tuik.gov.tr, [Erişim Tarihi: 05.02.2018]

Dünya Bülteni, http://www.dunyabulteni.net